

41. ONDERHOUDSPRODUCTEN VOOR LOKALEN, TUSSEN SCHOONMAAK EN ONTSMETTING: AANBEVELINGEN VOLGENS DE LEEFRUIMTEN

1. Inleiding

Het gebruik van detergents en biociden kan gevaren opleveren voor de gebruikers, de personen die zich in de vertrekken ophouden en het milieu. Omwille hiervan vergen deze producten bijzondere voorzorgen. De kwaliteit van de binnenlucht wordt immers grotendeels bepaald door de producten die we kiezen. Bovendien evolueert en varieert de markt van detergents en biociden constant en is ze het toneel van een verbeterd concurrentiestrijd. Omdat ondernemingen niet anders kunnen dan innoveren, beschikken we over een breed gamma aan producten voor allerlei gebruiksdoeleinden en voorkeuren, hetgeen het voor de consument niet gemakkelijk maakt om te kiezen. Het OIVO raamde de omzet van het Brussels Gewest in 2010 op 3,3 miljoen € voor de onderhoudsproducten en op 3,4 miljoen € voor sanitaire producten, goed voor zowat 10% van de Belgische markt (OIVO, 2012).

Dit document vat de voornaamste aanbevelingen samen voor de keuze en het gebruik van alledaagse onderhoudsproducten en desinfectantia en maakt een onderscheid volgens de leefruimten, met specifieke aandacht voor de kwetsbare groepen. De aanbevelingen gaan uit van tal van parameters, namelijk: de context waarin de producten worden gebruikt, de presentatie en de bestanddelen van het eigenlijke product, het blootstellingsrisico en de kwetsbaarheid van de personen bij rechtstreeks/onrechtstreeks, occasioneel of chronisch contact met de verontreinigende stoffen in de producten.

2. Een greep uit de behandelde concepten

Dit hoofdstuk belicht het begrip hygiëne binnen de context van de gezondheid van het milieu. Een en ander moet echter worden verduidelijkt:

2.1. Cocktaileffecten

Hiermee wordt de blootstelling van de populatie aan een veelvoud van mengsels van chemische producten bedoeld. De kennis over dit concept vertoont tegenwoordig nog behoorlijk wat leemtes. Er rijzen heel wat vragen over de gezondheidsgevolgen in het geval van een veelvoudige blootstelling. Wat is de onderlinge reactie van deze stoffen wanneer ze gecombineerd worden, wat zijn de gevolgen voor de populatie en met name de als kwetsbaar beschouwde personen wanneer deze chronisch worden blootgesteld aan lage (of hogere) doses?

2.2. Hygiënehypothese

David Strachan maakte in 1989 voor het eerst gewag van de hygiënehypothese die stelt dat een overmatige hygiëne en het excessief gebruik van antibiotica tijdens de kinderjaren het opduiken van nieuwe aandoeningen (met name auto-immuunziekten, ontstekingsziekten, allergieën) in de hand kunnen werken (Strachan DP, 1989). Of met andere woorden: een te strikte hygiëne zou ons afweersysteem kunnen verzwakken.

2.3. Gerichte hygiëne

Dit concept begint met te aanvaarden dat er permanent microben in onze woning aanwezig zijn en dat een goede hygiëne niet betekent dat deze microben dag in dag uit moeten worden uitgeroeid. Wel moeten er strategische aanwijzingen voorhanden zijn om te weten waar en wanneer tot bestrijding moet worden overgegaan. Verder omvat gerichte hygiëne ook inzicht in de verschillende manieren waarop infecties kunnen worden overgedragen en verspreid. Een preventieve benadering is dan ook de boodschap.

2.4. "Superbugs"

Superbugs, of in het Nederlands supermicroben, is een term die wordt gebruikt om microbestammen te beschrijven die weerstand ontwikkelden tegen een of meerdere antibiotica. Dergelijke organismen kunnen zich tot op zekere hoogte aanpassen en voordeel halen uit veranderingen in hun omgeving.

Daarnaast neigen ze ertoe veel virulenter te zijn bij infectie. Het meest bekende voorbeeld is dat van de Methicilline Resistente *Staphylococcus aureus*, algemeen MRSA genoemd.

Hou voor ogen dat de bacteriën in onze woonomgeving doorgaans onschuldig zijn en alleen een risico inhouden voor de meest kwetsbare personen, m.a.w. personen van wie het afweermechanisme wordt ondermijnd door een aandoening, kinderen, zwangere vrouwen, baby's en oudere personen.

2.5. Overdrachtketen

Infecties kunnen op tal van manieren worden overgedragen: rechtstreeks (mens-mens, dier-mens) of onrechtstreeks (via de luchtwegen, de spijsvertering, of via een drager), maar ook door kruistransmissie.

Met kruistransmissie wordt de overdracht bedoeld van potentiële ziektekiemen van een persoon (gezonde of zieke drager) op een andere persoon door middel van een derde persoon (vb. verzorgende), die als drager optreedt (via de handen door contact met besmette oppervlakken, het gebruik van besmette instrumenten, enz.) (SFHH, 2010).

3. Methodologie

De onderstaande aanbevelingen werden geformuleerd op basis van literatuuronderzoek en gesprekken met verschillende deskundigen op het vlak van gezondheid, milieu en hygiëne. Ze zijn eveneens gestoeld op het resultaat van een interactieve stemronde onder de deelnemers aan de 'Première Journée de Santé Environnementale' die op 23 november 2012 doorging aan de École de Santé Publique van de Université Libre de Bruxelles. De algemene aanbevelingen gelden voor alle situaties. Vervolgens worden meer specifieke aanbevelingen geformuleerd, ingedeeld volgens de leefruimten.

4. Aanbevelingen

4.1. Algemene aanbevelingen

- Maak regelmatig schoon en wissel geregeld van schoonmaakproduct
- Verlucht tijdens en (tot 1 uur) na het schoonmaken en/of ontsmetten
- Draag persoonlijke beschermingsmiddelen. Deze moeten minimaal handschoenen en/of een masker omvatten
- Meng onderhoudsproducten nooit
- Onthoud dat grotere doses een product niet doeltreffender maken
- Spoel grondig zodat alle productresten worden verwijderd
- Was telkens na gebruik de handen
- Overweeg alternatieven. Zijn deze niet voorhanden, geef dan de voorkeur aan producten met een ecolabel die milieuvriendelijker zijn en die de gevolgen voor de gezondheid maximaal beperken

4.2. Aanbevelingen volgens de leefruimten

4.2.1. Woning

In deze leefomgeving zouden geen biociden moeten worden gebruikt. We leven immers in harmonie met de micro-organismen van ons leefmilieu. Deze zijn doorgaans onschuldig en vormen slechts een gevaar wanneer dit evenwicht wordt verbroken, bijvoorbeeld bij ziekte of wanneer het organisme is verzwakt. Vermijd uit voorzorg voor de meest kwetsbare personen potentieel gevaarlijke producten en ban ze zo mogelijk. Onder kwetsbare personen verstaan we kinderen in volle ontwikkeling, zwangere vrouwen, oudere personen en - zoals eerder al aangestipt - personen met een verzwakt afweerstelsel.

Het is dan ook aangewezen om de onderhoudsproducten op een "doordachte" manier te gebruiken en daarbij de voorkeur te geven aan geconcentreerde (let op de gebruikte hoeveelheid), multifunctionele producten zonder parfum, en aan alle andere meer milieuvriendelijke alternatieven.

4.2.2. Onthaalinfrastructuren

Omdat jonge kinderen nog volop in ontwikkeling zijn, verdienen ze speciale aandacht. Ze zijn heel wat vatbaarder voor de nefaste gevolgen van de omgevingslucht. Omwille van hun lichaamskenmerken en het feit dat ze nog lang niet volgroeid zijn, is in verhouding de hoeveelheid ingeademde lucht veel

groter dan bij een volwassene. In de mate van het mogelijke raden we aan om schoon te maken wanneer de kinderen niet aanwezig zijn. De leefruimten moeten niet iedere dag worden ontsmet. Ga in ieder geval niet over tot "rechtstreekse ontsmetting" van speelgoed of andere oppervlakken die gemakkelijk afwasbaar zijn, tenzij in heel specifieke omstandigheden:

- Bij besmettelijke epidemieën
- Aanwezigheid van biologische vloeistoffen
- Op oppervlakken zoals verschoningskussens, oppervlakken waaraan kinderen eten, het potje, de badkamer en vuilbakken.

Opteer voor alternatieve middelen maar ga vooraf na of deze geschikt zijn voor de desbetreffende materialen of oppervlakken.

4.2.3. Scholen

Tenzij bij besmettelijke epidemieën is het gebruik van biociden in de schoolomgeving niet gerechtvaardigd. Dagelijks een keer schoonmaken met water en zeep en eenmaal per week een grondige reinigingsbeurt volstaan. Om nog grondiger schoon te maken, doet u er goed aan de reinigingsproducten zo vaak mogelijk af te wisselen.

4.2.4. Ziekenhuizen

In omgevingen waar gezonde personen (bezoekers en personeel) en zieken dagelijks met elkaar in contact komen, is een preventieve benadering heel belangrijk. Dat begint bij een striktere toepassing van de standaardhygiëne (handen wassen en ontsmetten met een mengsel van alcohol en water) wat de overdracht van eventuele infecties kan tegenhouden. Verkies een gerichte hygiëne waarbij het ontsmetten beperkt blijft tot risicozones en ontsmet niet systematisch.

4.2.5. Rusthuizen (RH) en Rust- en verzorgingstehuizen (RVT)

Hoewel de bewoners van beide omgevingen oudere personen zijn, vergen beide situaties een andere benadering. In RVT moet het gebruik van ontsmettingsmiddelen beperkt blijven tot gewettigde omstandigheden in bepaalde eenheden waar zorgen worden verstrekt. RH worden veeleer beschouwd als zogenaamde "gewone" leefruimtes en moeten dan ook als woonomgeving worden benaderd.

4.2.6. Openbare plaatsen

Bij een globale benadering ter voorkoming van multiresistente microben en om de meest kwetsbare personen te beschermen, raden we het gebruik van antibacteriële producten niet aan, tenzij voor het sanitair van openbare plaatsen.

4.2.7. Professionelen uit de schoonmaaksector

Deze personen zijn dagelijks en gedurende een langere periode, weliswaar tegen lage doses, blootgesteld aan mengsels van scheikundige producten. Dit aspect rechtvaardigt zowel persoonlijke als collectieve beschermingsmaatregelen. Leer de gebruikte producten kennen zodat u op mogelijke risico's kunt anticiperen.

De individuele preventie wordt verzekerd door het dragen van persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM) die aangepast zijn aan het gebruikte product, aan de presentatievorm en aan de gekende risico's bij het gebruik ervan. Mits een duidelijke en eenvoudige uitleg wordt het dragen van PBM gemakkelijker aanvaard en gerespecteerd.

Besluiten

Acties kunnen zowel individueel als collectief worden ondernomen. De betreffende personen moeten continu en volgens de dynamiek van de productmarkt worden gesensibiliseerd en voorgelicht. Wat de milieus betreft waar kinderen zich ophouden, dringen we aan op een hygiënegerichte educatie. Om de verontreiniging van de binnenlucht door het gebruik van onderhouds- en desinfecterende producten beter te beheersen, moet een multidisciplinair team zich buigen over acties die zowel het gezondheids- als milieuaspect in aanmerking nemen. Op die manier kan er voor communicatiemiddelen gekozen worden met de grootste impact op de maatschappij. Die instrumenten moeten de volksgezondheid bevorderen aan de hand van duidelijke en continue informatie, zodat de impact van reclame beteugeld wordt.

Bronnen

Bello A, Quinn MM, Perry MJ, Milton DK, Characterization of occupational exposures to cleaning products used for common cleaning tasks--a pilot study of hospital cleaners. *Environ Health* 2009;8:11.

SFHH (Revue officielle de la Société Française d'Hygiène Hospitalière), Surveiller et prévenir les infections associées aux soins, 2010;18(4):69-77.

Strachan DP, Hay fever, hygiene, and household size, *BMJ*, 1989;299(6710):1259-60.

Rasoloharimahefa M, Bouland C, Rapport technique, Produits d'entretien et désinfectants, mei 2013 en Mémorandum: Produits d'entretien et désinfectants, nouvelles sources de débat, mei 2013

VITO, IPSOS, 2011. « Studie over de impact van het gebruik van schoonmaakmiddelen op binnenvervuiling », étude commanditée par Bruxelles Environnement, 105 pages. Disponible sur: http://documentatie.leefmilieubrussel.be/documents/studie_schoonmaakmiddelen_rapport_VITO_NL.PDF

Internetbronnen

- Leefmilieu Brussel-BIM, Thema Gezondheid Onderhoudsproducten, beschikbaar via <http://www.bruxellesenvironnement.be/Templates/Particuliers/Niveau2.aspx?id=114&langtype=2060>.
- OIVO Karakterisatie van het aanwezige aanbod aan onderhoudsproducten, Sept 2011, beschikbaar via <http://www.oivo-crioc.org/files/nl/6362nl.pdf>, geconsulteerd in Juli 2012.
- OIVO «Het huishouden zonder gevaarlijke producten en gevaarlijk afval», « Een proper en gezond huis zonder gevaarlijke producten, het is mogelijk ».
- International scientific Forum on Home Hygiène (IFH), What is home hygiene? – terms and definitions, use and misuse, November 2008, beschikbaar via <http://www.ifh-homehygiene.org/factsheet/what-home-hygiene-%E2%80%93-terms-and-definitions-use-and-misuse>.

Andere factsheets in verband hiermee

Thematiek Leefmilieu-Gezondheid

- 40. Onderhoudsproducten voor lokalen, tussen schoonmaak en ontsmetting : blootstelling van personen
- 09. Vluchtige organische stoffen exclusief methaan

Auteurs van de fiche

Michele Rasoloharimahefa & Catherine Bouland, École de Santé Publique (ULB)

Nalezing: Declerck Priscilla & Bladt Sandrine

Datum van de redactie: mei 2013